

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA TURİZM FƏALİYYƏTİNİN İNKİŞAFININ KİTABXANA-İNFORSİYƏ TƏMİNATI

Hacı Qasımlı

Bakı Dövlət Universiteti

Kitabxana resursları və informasiya-axtarış sistemləri

kafedrasının doktorantı

Hacı_qasimli@list.ru

Xülasə: *Məqalədə turizmin informasiya bazasının hüquqi-normativ əsasları, bu sahəyə dair sənəd-informasiya resurslarının təhlili verilmişdir. Məqalədə turizmin informasiya təminatına aid respublikanın bəzi kitabxanalarında mövcud olan ədəbiyyatların ümumi statistikasını göstərilməmiş və onların hansı nəşr formasına məxsus olduğu qeyd edilmişdir.*

Açar sözlər: *Kitabxana, turizm, informasiya, sənəd, kommunikasiya*

Giriş: Azərbaycan Respublikasında turizm fəaliyyətinin kitabxana-informasiya təminatının mövcud vəziyyətini öyrənmək, bu sahəyə dair sənəd axınının tədqiqini aparmaq, onun gələcək inkişaf modelini hazırlamaq kitabxanaşünaslığın və bibliografiyaşünaslığın qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Son dövrlər ölkəmizdə turizm sahəsinin inkişafı ilə əlaqədar bu sahəyə olan tələbatın dinamik şəkildə artırılmasının şahidi oluruq. Respublikada fəaliyyət göstərən müxtəlif turistik regionların tarixi, yerləşdiyi coğrafi mövqeyi və s. haqqında məlumatlarla əvvəlcədən tanış olmaq üçün ölkəmizə gələn turistlər üçün ilkin informasiya mənbəyi kimi bilavasitə sənəd-informasiya resursları mühüm rol oynayır. Turizmin informasiya təminatı anlayışı çox şaxəlidir. Bu sahəyə dair sənədlərin tiplərinin və növlərinin yaradılması əsasən turistik zonalarla bağlı yerli şəraitin imkanlarından asılıdır. Məhz, turizm xidmətləri də yerli şəraitə uyğun olaraq planlaşdırılır. Yerli şəraitə uyğun olaraq turist obyektləri müəyyənləşdirilir.

Problemin qoyuluşu: Azərbaycan Respublikasında turizm sahəsinin informasiya bazasının ümumi şəkildə təhlil olunması, turizmin kitabxana-informasiya təminatı, M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın elektron kataloq sistemində əks olunan turizm sahəsinə dair ümumi sənəd kütləsinin analizi, elektronlaşdırma ilə əlaqədar olaraq tur operatorların və turizm müəssisələrinin elektron informasiya sorgularından istifadə məsələləri məqalənin əsas təhlil aspektini təşkil edir.

Məsələnin izahı: Turizm sahəsi hər zaman dövlət rəhbərliyinin nəzarətindədir. Son illərdə Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin turizmin inkişafına göstərdiyi diqqət bu sektorun inkişafına yeni üfüqlər açıb. 2006-cı ildə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi (indiki Mədəniyyət Nazirliyi, Turizm Agentliyi) yaradıldıqdan sonra turizmin inkişaf etdirilməsi istiqamətində işlər daha da gücləndirilib, turizm sahəsinə təkan verəcək işlər görüldü, turizm və sahəvi qanunvericilik zənginləşdirilib. 2004-2008-ci və 2009-2013-cü

illər üzrə "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramlarının", "Turizm və rekreasiya haqqında nümunəvi Əsasnamə", "Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006-2010-cu illər üçün "Kompleks Tədbirlər Planı", "Azərbaycan kurortları Dövlət Proqramı", "Azərbaycan Respublikasında kurortların 2009-2018-ci illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı", "Azərbaycan Respublikasında 2010-2014-cü illərdə turizmin inkişafına dair Dövlət Proqramı", "Azərbaycan Respublikasında 2011-ci ilin "Turizm ili" elan edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 fevral 2011-ci il tarixli sərəncamı kimi mühüm sənədlər turizmin inkişafına yeni zəmin yaradıb. Turizm sahəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi işi uğurla davam etdirilir. Ölkəmizə gələn turistlərin və yerli vətəndaşların məlumatlandırılması məqsədilə Azərbaycan hökuməti ilə BMT-nin birgə layihəsi əsasında yaradılan strukturuna daxil olan ilk Turizm İnformasiya Mərkəzi 2005-ci ildən Xaçmaz rayonunda fəaliyyət göstərir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Cənab İlham Əliyev tərəfindən 2018-ci il 21 sentyabr tarixində "Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" fərman imzalanmışdır [1]. Həmin tarixdə "Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin Əsasnamə" si də təsdiq edilmişdir. Həmin Əsasnamədə qeyd edilir ki, Agentliyin əsas vəzifələrindən biri gəlmə turizminin və daxili turizmin Azərbaycan Respublikasında inkişafının məqsədli proqramlarını hazırlamaq, ölkə ərazisində turizm infrastrukturunun və sənayesinin, həmçinin Qoruqların inkişafına, turizm zonaları və turizm xidməti sahələrinin yaradılmasına investisiya cəlb olunması üçün müvafiq tədbirlər görmək; Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq səviyyədə turizm mərkəzinə çevrilməsi məqsədi ilə müvafiq təşviqat işini aparmaq; Azərbaycan Respublikasının turizm brendini formalaşdırmaq və təşviq etmək; tabeliyindəki qurumlar vasitəsilə turizm xidmətlərinin təkmilləşdirilməsini təmin etmək; turizm sahəsində mövcud vəziyyətin, gələcək inkişaf istiqamətlərinin, həmçinin perspektivlərinin müəyyən edilməsi üçün elmi tədqiqat və araşdırmalar aparmaq; turizm sahəsində mövcud vəziyyətin və gələcək inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsinə imkan verən informasiyaları sistemləşdirmək, bu sahəyə dair məlumatları toplamaq, turizmin informasiya təminatını təkmilləşdirmək və həmin məlumatlardan istifadəni və onların qanunauyğun olaraq mühafizəsini təşkil etməkdir. Ölkəmiz dünyanın hər yerində öz mədəniyyəti və dini ilə maraqlanan turistlərin maraq mərkəzinə çevrilməkdədir. Və bu vəziyyətdə mədəni və ekoloji turizm üçün məlumat mərkəzinə çevrilən kitabxanalardır. Kitabxanalarda turizm dair mövcud olan müxtəlif adda ədəbiyyatlar bilavasitə turizmin inkişafından xəbər verir.

Respublikanın kitabxana-informasiya müəssisələrində turizm sahəsinə dair həm yerli dildə həm də, xarici dillərdə müxtəlif adda sənədlər öz əksini tapmışdır[3].

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının elektron kataloq sistemində turizm sahəsinə dair əks olunan ümumi sənəd-informasiya resurslarının statistikasi (2000-2021-ci illər üzrə)

İllər (2000-2021)	Monoqrafiya	Məqalə	Dövrü mətbuat materialı
2000	1	1	-
2001	7	8	-
2002	11	2	-
2003	18	2	1
2004	5	20	-
2005	15	12	-
2006	65	125	1
2007	95	59	1
2008	164	67	1
2009	138	540	-
2010	144	541	-
2011	109	1065	-
2012	149	728	-
2013	141	906	-
2014	162	1028	-
2015	121	1320	-
2016	187	1377	-
2017	166	999	2
2018	111	438	-
2019	30	361	5
2020	12	136	-
2021	2	53	-
CƏMI	629	9788	11

Mənbə: M.F.Axundov adına Milli Kitabxana saytı anl.az

M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın elektron kataloq sistemində turizm sahəsinə dair 2000-ci ildə bir kitab və bir məqalə, 2001-ci ildə səkkiz məqalə və yeddi monoqrafiya, 2002-ci ildə on bir monoqrafiya, iki məqalə, 2003-cü ildə on səkkiz monoqrafiya, iki məqalə və bir dövrü mətbuat materialı, 2004-cü ildə iyirmi məqalə, beş monoqrafiya, 2005-ci ildə on beş monoqrafiya, on iki məqalə, 2006-cı ildə altmış beş monoqrafiya, yüz iyirmi beş məqalə və bir dövrü mətbuat materialı, 2007-ci ildə doxsan beş monoqrafiya, əlli doqquz məqalə və bir dövrü mətbuat materialı, 2008-ci ildə yüz altmış dörd monoqrafiya, altmış yeddi məqalə və iki dövrü mətbuat materialı, 2009-cu ildə beş yüz qırx məqalə, yüz otuz səkkiz monoqrafiya, 2010-cu ildə beş yüz qırx bir məqalə, yüz qırx dörd monoqrafiya, 2011-ci ildə min altmış beş məqalə, yüz doqquz monoqrafiya, üç dövrü mətbuat materialı, 2012-ci ildə yeddüyüz iyirmi səkkiz məqalə, yüz qırx beş monoqrafiya, 2013-cü ildə doqquzyüz altı məqalə,

yüzdüqürx bir monoqrafiya, 2014-cü ildə min iyirmi səkkiz məqalə, yüz altmış iki monoqrafiya, 2015-ci ildə min üçyüz iyirmi məqalə, yüz iyirmi bir monoqrafiya, 2016-cı ildə min üç yüz yetmiş yeddi məqalə, yüz səksən yeddi monoqrafiya, 2017-ci ildə doqquz yüz doxsan doqquz məqalə, yüz altmış altı monoqrafiya, iki dövrü mətbuat materialı, 2018-ci ildə dördyüz otuz səkkiz məqalə, yüz on bir monoqrafiya, 2019-cu ildə üçyüz altmış bir məqalə, otuz monoqrafiya, beş dövrü mətbuat materialı, 2020-ci ildə yüz otuz altı məqalə, on iki monoqrafiya, 2021-ci ildə əlli üç məqalə və iki monoqrafiya əks olunmuşdur [4].

Azərbaycan Respublikası Prezidenti İşlər İdarəsi Kitabxanasının web saytında turizmə dair 27 adda kitab öz əksini tapmışdır [5].

Turistik Ürün Politikası

Beynəlxalq turizmde gələcək təminat və anlayışların izahı: ingiliscə-azərbaycanca

Turizmde nəqliyyat xidmətlərinin təqdimatı

Turizm - ölkəmizə iqtisadi təsir

Ekoloji turizm

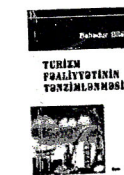
Beynəlxalq turizmin coğrafiyası

Turizmin iqtisadiyyat və idarə edilməsi

Azərbaycan Respublikasında turizm və ömür dövrü

Turizm fəalyyətinin tənzimlənməsi

Turizm şirkətlərinin fəalyyətinin tənzimlənməsi

Turizm

Genel turizm ilə birlikdə iqtisadi təsir

Müasir elektronlaşdırma dövrü ilə əlaqədar olaraq turizm şirkətləri tərəfindən öz məhsullarının tanıtılması və ictimaiyyətdə-turistlərdə çatdırılması məqsədilə internet resurslarından istifadə edirlər. İnformasiya texnologiyalarından istifadə etməklə istənilən tur operatoru turlarını qlobal internetdən istifadə edərək tamamlaya bilərlər. Şəbəkədəki müəyyən bir şirkət haqqında məlumat bir veb sahifədə, veb saytında, vizit kartında və ya tam ölçülü bir veb saytda təqdim edilə bilər.

Bu gün texnologiyalar intensiv inkişaf edir, bu da elektron ticarət üçün mobil telefonlardan istifadə etməyə imkan verir. İnternetdən istifadə istiqamətləri Turizm sahəsində bir çox istiqamət daxildir, o cümlədən [2]:

✓ Müasir rabitə sistemlərinin istifadəsinə, xüsusən e-poçt, rəqəmsal telefoniyanın istifadəsinə giriş, turist müəssisələrinin, işgüzar yazışmalar, birbaşa poçt və s.;

✓ Müxtəlif istinad məlumatları, xüsusən də ölkənin tarifləri, qiymətləri, qiymətləri, keyfiyyətli bir turistik məhsulun formalaşmasına kömək edən dünyanın müxtəlif nöqtələrində hava proqnozu əldə etmək;

✓ Qlobal sifariş və rezervasiya sistemlərinə giriş əldə etmək;

✓ Turist xidmətlərini təbliğ etmək üçün yeni marketing kanallarının formalaşdırılması, xüsusən də firma, virtual turist ofisləri, e-ticarət və s.

Bu sahəyə dair informasiya təminatı ilə əlaqədar olaraq turist şirkətlərinin müxtəlif mədəni xidmət sənədlərinin yaradılması əhalinin müxtəlif qruplarının işlə təmin olunmasına da şərait yaradır. Turist mərkəzlərində kitab, buklet, suvenir və s. məmulatların satış yerləri də nəzərdə tutulur. Qeyd edək ki, turizmin təşkili prosesi həm də bir sıra sahələrin təbliğinə, reklamına da əlvərişli şərait yaradır. Belə ki, turizmin təşkil olunduğu ərazilərdə yerli məhsulların reklamına həsr olunmuş plakatlar asılır. Şirkətin özünün təbliği də bu plakatlar vasitəsilə həyata keçirilir. Ölkənin daxili və xarici siyasətindən bəhs edən plakatlara da geniş yer ayrılır. Bu işin həyata keçirilməsi üçün turist təşkilatları yaradıcı təşkilatlarla işgüzar əlaqələr qurur.

Turizm müəssisələrində tətbiq olunan elektron informasiya resurslarının köməyi ilə əldə oluna biləcək imkanları aşağıdakı kimi göstərmək mümkündür:

✓ Şəbəkənin yaradılmasının və ona xidmətin daha ucuz başa gəlməsi;

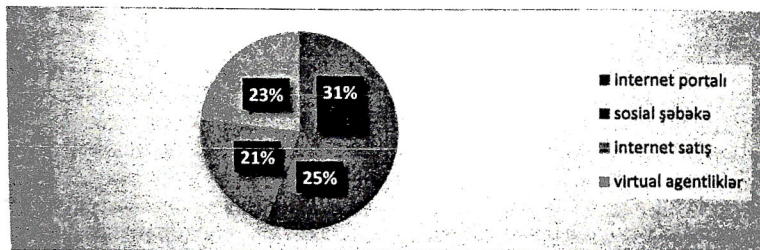
✓ Geniş əhatəli əməkdaşların informasiya ilə təmin olunmasının sadəliyi;

✓ Sistemin informasiya resurslarının və proqram təminatının birgə istifadə oluna bilməsi imkanı;

✓ İnternetə qoşula bilməsi üçün hazır olması;

✓ Digər lokal şəbəkələrlə dərhal əlaqənin yaradıla bilməsi və s.

Dünyada turizm şirkətlərinin elektron informasiya resurslarından istifadəsinin faiz göstəriciləri

Konkret olaraq, ümumdünya elektron şəbəkəsi olan internetin köməyi ilə həyata keçirilən marketing, reklam tədbirləri, turistlər üçün informasiya dəstəyinin verilməsi interaktiv informasiya texnologiyasının üstün cəhətlərini nümayiş etdirir. Bu baxımdan, potensial turistin internet vasitəsilə əldə edə biləcəyi informasiyaları qısa şəkildə belə göstərmək mümkündür:

✓ Məsafədən asılı olmayaraq istənilən turizm müəssisəsinin xidmətlərindən istifadə etmək;

✓ Öz marşrutunu müəyyənləşdirmək, nəqliyyat vasitələri və bilet qiymətləri haqqında məlumatlar almaq;

✓ Nəqliyyat vasitələrinə və otel nömrələrinə yerləri bronlaşdırmaq;

✓ İstifadə etdiyi xidmət və əmtəələrin haqqını ödəmək;

✓ İnternetin axtarma sistemlərindən istifadə etmək;

✓ Elektron poçtdan istifadə etmək.

Nəticə: Turizm sahəsi üzrə sənəd axınının vəziyyətini tədqiq etmək, bibliografik və analitik araşdırma aparmaq Respublikada turizm sahəsində sənəd axınının öyrənilməsi aşağıdakı sahələrdə elmi tədqiqatın obyektinə çevrilir:

• Turizm sahəsinə dair aktual problemlərin araşdırılması və tədqiq edilməsi;

• Müasir dövrdə turizm sahəsinə dair sənəd axınının inkişaf dinamikasının qiymətləndirilməsi;

• Turizmin tədqiqat sahəsi ilə məşğul olan yerli və xarici alimlərin, elmi təşkilatların və müəssisələrin fərdi elmi fəaliyyətinin inkişaf səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi;

• Bu sahə üzrə fəaliyyət göstərən konkret mütəxəssislərin, tədqiqat qruplarının və təşkilatların elmi problemin həllində rolunun qiymətləndirilməsi;

• Turizmin kitabxana-informasiya təminatının inkişaf tendensiyalarının proqnozlaşdırılması.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatın siyahısı:

1. Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" fərman. – 2018-ci il 21 mart.
2. İsmiyev, A. Turizm sektoru davamlı inkişaf yolunda. / A. İsmiyev // Mədəniyyət – 2011.26 yanvar. – S. 12.
3. M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının hesabatı. – 2020.
4. <https://www.anl.az>.
5. <https://www.preslib.az>.
6. <http://www.e-qanun.az>.

H.Gasimli

Library and information support of tourism development in the Republic of Azerbaijan

Summary: The article provides an analysis of the legal and regulatory framework of the tourism information base, the document-information mass in this area. The general statistics of the literature available in the Republican libraries

related to the provision of information on tourism is reflected and it is noted what form of publication they belong to.

Keywords: *Library, tourism, information, document, communication*

Г.Гасымлы

**Библиотечно-информационное обеспечение развития туризма в
Азербайджанской Республике**

Резюме: *В статье проводится анализ нормативно-правовой базы туристской информационной базы, документально-информационной массы в этой сфере. Отражена общая статистика имеющейся в республиканских библиотеках литературы, связанной с предоставлением информации по туризму, и отмечено, к какой форме издания они относятся.*

Ключевые слова: *библиотека, туризм, информация, документ, коммуникация.*

Rəuqi: *t.ü.e.dok., prof. X.İ.İsmayilov*